

Tilanne päällä!? -

toimintaohjeita

LUKION OPETTAJILLE

Valkama - hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvän toimintakulttuurin
kehittäminen Porin lukiokoulutuksessa

Tämä opas on täydentyvä ja päivittyvä asiakirja, jota hyödynnetään turvallisuus- ja hyvinvointitoiminnan tukena Porin lukiossa ja aikuislukiossa. Ohjeiden täydentämisestä ja päivityksestä vastaavat rehtorin erikseen nimeämät henkilöt yhdessä hyvinvointialueen työntekijöiden kanssa.

Opas sisältää lukion opettajille selkeät ja yksiselitteiset ohjeet, kuinka toimia erilaisissa oppilaitoksen turvallisuuteen ja opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvissä tilanteissa.

Toimintaohjeet on laadittu osana Opetushallituksen rahoittamaa Valkama - hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvän toimintakulttuurin kehittäminen Porin lukiokoulutuksessa -kehittämishanketta.

Sisällysluettelo

Tilanteet eli caset

1. Akuutti väkivaltatilanne	1
2. Äkillinen kriisi opiskelijan elämässä	3
3. Opiskelija on päihtyneenä koulussa	6
4. Opiskelija oireilee psyykkisesti	8
5. Paniikkikohtaus	11
6. Opiskelijaa kiusataan koulussa	13

C A S E :

A K U U T T I V Ä K I V A L T A T I L A N N E

1.Väkivalta-tilanne

- Pyri päättämään väkivaltatilanne käskyttämällä. Jos käskyttäminen ei auta, hälytä apua [112](#).
- Arvioi, voitko erottaa osapuolet toisistaan fyysisiä keinoja käyttäen.
- Pyri siirtämään henkilöt erilleen toisistaan. Vältä liiallista voimankäyttöä.

Osapuolten erottamiseen voidaan käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

- Varmista sivullisten turvallisuus esim. ohjaamalla heidät pois paikalta.
- Huolehdi, että viranomaiset löytävät tapahtumapaikalle.

2.Tilanteen rauhoituttua

- Ota yhteys alaikäisten osapuolten huoltajiin. Varmista täysi-ikäisiltä, haluavatko he, että asiasta ilmoitetaan jollekin.
- Ilmoita tapahtuneesta kuraattorille.
- Konsultoi ankkuritiimin poliisia ([0295 446 775](#), [0295 449 270](#), [0295 446 775](#), [0295 544 9288](#)). Jos asia on kiireellinen, soita [112](#).

Lasten ja nuorten kanssa toimivalla henkilöstöllä on lakiin perustuva velvollisuus tehdä rikosilmoitus alaikäiseen lapseen kohdistuneesta pahoinpitelyrikoksesta. Ilmoitus on tehtävä välittömästi, kun tieto teosta on saatu.

Tekoja, joista on tehtävä rikosilmoitus, ovat esimerkiksi: pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, tappeluun osallistuminen (vakava vamma) ja seksuaalirikokset yleisesti. Lievän pahoinpitelyn (yksittäinen, vähäinen teko, vähän tai ei ollenkaan vammoja, esimerkiksi naarmu tai punoitus) suhteen ilmoitusvelvollisuutta poliisille ei ole.

3. Tilanteen selvittäminen

- Ilmoita tapahtuneesta rehtorille. Rehtori päättää mahdollisista kurinpitotoimenpiteistä ja sopii opiskeluhuollon henkilöstön kanssa jatkotoimista ja seurannasta.

VÄKIVALTA

Väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivalta johtaa tai voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen.

Väkivallan ehkäisyllä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, jotka estävät ennalta tulevaa väkivaltaa. Toimet voivat olla hyvin eri tasoisia: Yhteiskunnallisesti esimerkiksi tasa-arvon ja seksuaalikasvatuksen edistäminen ehkäisee väkivaltaa. Yksilötasolla väkivaltaa ehkäisee esimerkiksi kannustava kasvatus, vanhemmuuden tuki ja väkivaltaisen käyttäytymisen katkaiseminen.

C A S E :

Ä K I L L I N E N   K R I I S I O P I S K E L I J A N   E L Ä M Ä S S Ä

Koulun työntekijä saa tiedon tapahtuneesta

- Keskustelkaa tiedon sinulle saattaneen henkilön (esim. huoltajan) kanssa, tietääkö opiskelija tapahtuneesta. Jos opiskelija ei ole vielä saanut tietoa tapahtuneesta, sopikaa, kuka kertoo opiskelijalle ja miten tilanteessa toimitaan. Tarjoa tukea asiasta kertomiseen.
- Tapahtuneesta kerrotaan opiskelijalle koululla:
  - Tiedon sinulle saattanut henkilö tai joku muu opiskelijan lähiomainen kertoo tapahtuneesta:
    - Sovi viestintuojan kanssa, koska ja missä tapaatte.
    - Varaa tila tapaamista varten.
    - Ota viestintuoja vastaan ja ohjaa hänet varattuun tilaan.
    - Hae opiskelija paikalle tai pyydä häntä saapumaan tilaan tiettyinä ajankohtana.
    - Sovi opiskelijan ja viestintuojan kanssa, lähtekö opiskelija kotiin vai jatkaako hän koulupäivää.
  - Sinä kerrot tapahtuneesta:
    - Vie opiskelija rauhalliseen tilaan.
    - Kerro, keneltä olet saanut yhteydenoton.
    - Kerro tilanteesta opiskelijalle. Käytä harkintaa, miten tarkasti tapahtumasta kerrot. Vältä yksityiskohtia.
    - Sovi opiskelijan kanssa, lähtekö hän kotiin vai jatkaako hän koulupäivää. Varmista, että opiskelija on kykenevä kulkemaan kotiin. Pyydä tarvittaessa opiskelijan läheistä hakemaan hänet.

- Kerro opiskelijalle ja lähiomaiselle mahdollisuudesta keskustella opiskeluhuollon edustajien ja sosiaalipäivystyksen työntekijän kanssa.
- Sopikaa opiskelijan ja lähiomaisen kanssa, kenelle koulussa asiasta ilmoitetaan (esim. ryhmänohjaaja ja opiskeluhuollon edustajat).

Opiskelija kertoo koulun työntekijälle äkillisestä kriisistä

- Keskustele opiskelijan kanssa rauhallisessa tilassa. Selvitä ainakin seuraavat asiat:
  - Mitä on tapahtunut?
  - Onko opiskelija lähdössä koulusta vai jatkaako hän koulupäivää?
  - Onko opiskelijan tukena joku aikuinen?
- Sovi opiskelijan kanssa, miten tilanteessa toimitaan.
  - Kerro opiskelijalle mahdollisuudesta keskustella opiskeluhuollon työntekijän kanssa.
  - Saata opiskelija tarvittaessa opiskeluhuollon työntekijän luokse. Jos henkilöstöä ei ole paikalla, voit ottaa yhteyttä ja pyytää ohjeita sosiaalipäivystyksestä [02 6234380](tel:026234380).
  - Päätäkää tilanteesta riippuen, kenelle asiasta ilmoitetaan (esim. huoltaja tai ryhmänohjaaja).

ÄKILLINEN KRIISI

Äkillinen kriisi voi olla läheisen ihmisen vakava sairastuminen, vakava loukkaantuminen tai kuolema tai kodin menetys. Kriisiin reagoidaan vaiheittain. Tässä ohjeessa käsitellään kriisin shokkivaihetta. Shokkivaiheessa oireita voivat olla poikkeuksellinen tyyneys, lamautuminen, voimakas paniikki ja tapahtuneen kieltäminen. Shokkivaiheessa tuen ja turvan sekä selkeiden ohjeiden tarve korostuvat.

C A S E :

O P I S K E L I J A O N P Ä I H T Y N E E N Ä K O U L U S S A

Puheeksiotto- tilanne

- Kutsu paikalle toinen henkilökunnan jäsen, mikäli mahdollista. Pyydä esimerkiksi opiskelijaa hakemaan toinen henkilö paikalle.
- Puhuttele päihtynyttä rauhallisessa tilassa. Keskeytä tarvittaessa oppitunti, älä kuitenkaan jää kahden päihtyneen kanssa. Muista päihtyneen yksityisyys.
- Varmista päihtyneen opiskelijan ja muiden turvallisuus.

Alle 18-vuotias

- Ota aina yhteys huoltajaan. Jos et tavoita huoltajaa, jätä yhteydenottopyyntö.
- Pyri saamaan paikalle koulun opiskeluhuoltohenkilöstön edustaja (kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi). Jos henkilöstöä ei ole paikalla, ota yhteyttä / pyydä ohjeita sosiaalipäivystyksestä [02 623 4380](tel:026234380) tai soita poliisille [112](tel:112).
- Pyri ohjaamaan päihtynyt henkilö esimerkiksi terveydenhoitajan tai kuraattorin luokse tai muuhun rauhalliseen tilaan. Huolehdi, että päihtynyt opiskelija ei jää yksin.
- Selvitä, miten päihtynyt saadaan turvallisesti kotiin tai muuhun turvalliseen paikkaan.

Yli 18-vuotias

- Mikäli päihtynyt opiskelija antaa luvan, ota yhteys huoltajaan tai muuhun hänen nimeämäänsä läheiseen. Sovi, miten päihtynyt saadaan turvallisesti kotiin tai muuhun turvalliseen paikkaan.
- Mikäli päihtynyt kieltää yhteydenoton huoltajaan tai muuhun läheiseen, pyri saamaan paikalle koulun opiskeluhuoltohenkilöstön edustaja (kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi). Jos henkilöstöä ei ole paikalla, ota yhteyttä / pyydä ohjeita sosiaalipäivystyksestä [02 623 4380](tel:026234380) tai soita poliisille [112](tel:112).
- Pyri ohjaamaan päihtynyt henkilö esimerkiksi terveydenhoitajan tai kuraattorin luokse tai muuhun rauhalliseen tilaan. Huolehdi, että päihtynyt opiskelija ei jää yksin.

Erittäin päihtynyt opiskelija

- Hälytä apua **112**.
  - Soita ambulanssi, jos vointi vaatii välitöntä hoitoa.
  - Soita poliisi, jos päihtynyt on väkivaltainen, käytös on uhkaavaa tai hän on aikeissa poistua koululta.
- Pyri ohjaamaan päihtynyt henkilö esimerkiksi terveydenhoitajan tai kuraattorin luokse tai muuhun rauhalliseen tilaan. Huolehdi, että päihtynyt opiskelija ei jää yksin. Muista huolehtia myös omasta turvallisuudestasi.

KAIKISSA TAPAUKSISSA

- Saata tieto tapahtuneesta opiskeluhuoltohenkilöstölle ja rehtorille. Rehtori päättää mahdollisesta kurinpitomenettelystä.
- Asian käsittely jatkuu seuraavana arkipäivänä yhdessä opiskeluhuollon kanssa.
- Alle 18-vuotiaasta on tehtävä lastensuojeluilmoitus verkossa tai puhelimitse **02 623 4380**.

C A S E :

O P I S K E L I J A O I R E I L E E P S Y Y K K I S E S T I

1.Havainto

2.Puheeksi ottaminen

- Keskustele havainnoistasi opiskelijan kanssa. Kuuntele ja ole läsnä.
- Pyydä opiskelijaa kertomaan, mistä on kyse.
- Tiedustelee opiskelijalta, saako hän jo apua ongelmiinsa.
  - Selvitä, ovatko kotiväki ja ryhmänohjaaja tietoisia asiasta. Pyydä lupaa ottaa yhteyttä huoltajaan asiasta (yhteydenottaja voi olla joko aineenopettaja tai ryhmänohjaaja).
- Kerro opiskelijalle opiskeluhuollon palveluista (kuraattorin, psykologin ja terveydenhoitajan palvelut).
  - Pyydä opiskelijalta lupaa ottaa yhteyttä opiskeluhuollon edustajiin. Konsultoi opiskeluhuoltoa, jos opiskelija antaa luvan.
  - Vaihtoehtoisesti opiskelija voi itse ottaa yhteyttä opiskeluhuoltoon.
- Jos huoli on suuri, kerro opiskelijalle, että sinulla on velvollisuus kertoa asiasta eteenpäin.

3.Jälkitoimet

- Varmista jälkikäteen opiskelijalta tai hänen huoltajaltaan, onko opiskelija ottanut yhteyttä opiskeluhuoltoon.

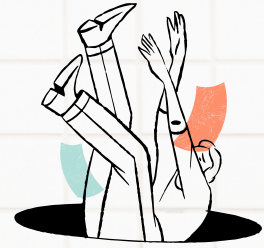
- Jos opiskelija tarvitsee tilanteensa takia tukitoimia, ole yhteydessä opiskelijan ryhmänohjaajaan, opinto-ohjaajaan ja/tai erityisopettajaan. Keskustele opiskelijan tilanteesta heidän kanssaan. Yrittäkää löytää sopiva auttamiskeino.
  - Opintojen suunnittelussa otetaan huomioon opiskelijan psyykkiseen jaksamiseen ja elämäntilanteeseen liittyvät asiat.
- Mikäli lääkäri katsoo, että opiskelija ei ole koulukuntoinen, tulee opiskelijan tai hänen huoltajansa toimittaa lääkärintodistus ryhmänohjaajalle, joka toimittaa sen rehtorille.

Masennuksen oireita

sydämentykytys ja rintakivut, hengenahdistus ja tukehtumisen tunne, puristava tunne ylävartalossa, pahoinvointi, huimaus, hikoilu ja vilunväreet, vapina, ruupumus, väsymys, aikaansaamattomuus, vetämättömyys, syrjään vetäytyminen, eristäytyminen, alakuloisuus, keskittymiskyvyn heikkeneminen ja kouluvaikeuksien lisääntyminen, itsetuottamuksen väheneminen, riittämättömyyden tunteet, toimintakyvyn lasku ja aikaansaamattomuus, unihäiriöt, vähentynyt kiinnostus harrastuksiin ja muihin aiemmin mukaviksi koettuihin asioihin, fyysiset kivut ja säröt (esim. päänsärky), toistuvat kuolemaan liittyvät ajatukset tai itsetuhoiset teot

Ahdistuksen oireita

epämääräiset jännittämisen tunteet, erilaiset pelot tulevaisuudesta, hengitysvaikeudet, keskittymisvaikeudet, levottomuus, uniongelmat, sydämentykytykset, vapina, hikoilu, huimaus, rintakipu, vatsakipu, lihasjännitys

Psykoosin oireita

vetäytyminen, pyrkimys olla yksin, sekavat tai epärealistiset puheet, rituaalit, pakkotoiminnot, ikätasoa lapsellisempi toiminta, suhtautuminen koulutyöhön muuttuu, ei välitä koulutyöstä tai yrittää tehdä enemmän kuin jaksaa, erikoinen toiminta, jota ei itse halua tai osaa selittää, vihjailu avuntarpeesta, ulkoisen olemuksen muuttuminen näkyvästi, esim. hoitamattomuus, tunneilmaisuuden kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset naurun- tai itkunpuuskat, harhaluulot

C A S E :

P A N I I K K I K O H T A U S

1. Kohtaus

- Pysy rauhallisena.
- Älä hätäänny, paniikkikohtaus ei ole vaarallinen.
- Kysy opiskelijalta suoraan, jos epäilet paniikkikohtausta.

2. Kohtauksen aikana

- Rauhoittele opiskelijaa puhumalla korostetun rauhallisesti ja selvästi. Toista sanomaasi. Paniikissa ihmisen vastaanottokyky on heikentynyt.
- Anna opiskelijalle tilaa tai ohjaa opiskelija rauhalliseen tilaan tilanteesta riippuen. Älä jätä opiskelijaa yksin, mikäli mahdollista.
- Tee tilannearvio. Soita tarvittaessa [112](#).

3. Kohtauksen jälkeen

- Jos opiskelija ei kykene heti paniikkikohtauksen jälkeen palaamaan tunnille,
  - saata hänet terveydenhoitajien odotustilaan tai muuhun rauhalliseen tilaan ja
  - kannusta opiskelijaa jatkamaan koulupäivää, kun hän on rauhoittunut.

4. Jatkotoimet

- Keskustele opiskelijan kanssa tapahtuneesta. Arvioi, pitääkö opiskelija ohjata opiskeluhuollon piiriin.
  - Kerro opiskelijalle opiskeluhuollon palveluista. Kysy, haluaako hän itse ottaa yhteyttä opiskeluhuoltoon vai haluaako hän siihen apua.
- Välitä tieto paniikkikohtauksesta opiskeluhuollolle.
- Tiedota opiskelijan huoltajia tapahtuneesta, mikäli opiskelija niin haluaa.

PANIKKIKOHTAUS

Fyysiset oireet

sydämentykytys ja rintakivut, hengenahdistus ja tukehtumisen tunne, puristava tunne ylävartalossa, pahoinvointi, huimaus, hikoilu ja vilunväreet, vapina, raajojen pistely ja puutuminen

Psyykkiset oireet

pelko ja ahdistus, epätodellinen olo, tunne "hulluksi tulemisesta", pelko hallinnan menettämisestä, kuolemanpelko, halu paeta

C A S E :

O P I S K E L I J A A K I U S A T A A N K O U L U S S A

Ota kaikki kiusaamista koskevat ilmoitukset vakavasti ja puutu niihin viipymättä.

1. Puuttuminen

Kun saat tiedon opiskelijaan kohdistuvasta kiusaamisesta:

- Keskustele kiusatun opiskelijan kanssa. Varmista, että opiskelija kokee tulevansa kuulluksi ja että keskustelutilanne tuntuu hänestä turvalliselta.
- Kirjaa ylös, mitä on tapahtunut (päivämäärät, osapuolet ja tapahtumatiedot).
- Ilmoita asiasta ryhmänohjaajalle, kuraattorille ja rehtorille.
- Kerro kiusatulle ja hänen huoltajalleen, kuinka asiaa selvitetään ja mitkä ovat jatkotoimet.
- Jos tilanteessa on väkivaltaa tai muuta rikoksen tunnusmerkit täyttävää toimintaa, toimi Akuutti väkivaltatilanne -toimintaohjeen mukaan tai konsultoi poliisia.

2. Selvittäminen

Kun olet keskustellut kiusatun kanssa:

- Vie asia eteenpäin mahdollisimman nopeasti.
- Sovi ryhmänohjaajan, kuraattorin ja rehtorin kanssa, miten asiaa selvitetään.
- Muodostakaa asiaa selvittämään työpari tai ryhmä.

- Kuulkaa jokaista osallista ilman ennakko-odotuksia.
- Sopikaa jatkotoimista.
- Toteuttakaa sovitut jatkotoimenpiteet tai kurinpitotoimet ja dokumentoikaa ne.
- Nimetkää henkilö, joka vastaa seurannasta.

3. Jatkotoimet ja seuranta

Kun sinut on kiusaamistilanteen selvittämisen yhteydessä nimetty vastuuhenkilöksi:

- Varmista, että kiusattu opiskelija saa tarvitsemansa tuen.
- Seuraa tilannetta aktiivisesti. Tärkeää on varmistaa, että kiusaaminen ei jatku tai muuta muotoaan.
- Sovi seurantakeskustelu 1–3 viikon päähän ensimmäisestä puuttumisesta. Järjestä tarvittaessa useampi tapaaminen.
- Keskustele tarvittaessa myös huoltajien kanssa – erityisesti, jos tilanne pitkittyy tai vaatii laajempia tukitoimia.
- Kirjaa seurantatoimet. Tiedota seurantaan osallistuvia ammattilaisia.

4. Jos kiusaaminen jatkuu

- Puutu tilanteeseen uudestaan.
- Järjestä monialainen palaveri. Tee tarvittaessa yhteistyötä Ankkuritiimin tai sovittelutoimiston kanssa.
- Kirjaa seuranta ja toimenpiteet.

MUISTA NÄMÄ!

- Kaikki toimenpiteet tulee kirjata ylös selkeästi ja ajantasaisesti. Käytä koulun sovittua dokumentointitapaa.
- Varmista, että kaikki tilanteen ratkaisemiseen osallistuvat aikuiset tietävät roolinsa.
- Muista, että kiusatun lisäksi myös kiusaaja tarvitsee tukea.
- Säilytä luottamuksellisuus. Tietoa jaetaan vain niille henkilöille, joiden tehtäviin asian käsittely kuuluu.
- Ohjaa tarvittaessa opiskelija tekemään rikosilmoitus.
- Tee tarvittaessa lastensuojeluilmoitus.
- Mikäli kiusaaminen on osa laajempaa ryhmäilmiötä, suunnittele ja toteuta ryhmäinterventio yhdessä kuraattorin, opinto-ohjaajan tai erityisopettajan kanssa.
  - Vahvista ryhmän yhteishenkeä ja turvallisuutta esim. tuntikeskustelulla, ryhmäyttävällä toiminnalla tai ohjatulla työskentelyllä (esim. tunne- ja vuorovaikutustaidot).
  - Muistuta ryhmää koulun yhteisistä pelisäännöistä, yhdenvertaisuudesta ja jokaisen vastuusta turvallisen ilmapiirin rakentamisessa.